

*Inspirujemy i wspieramy
rozwój edukacji
dla lepszej przyszłości Pomorzan*

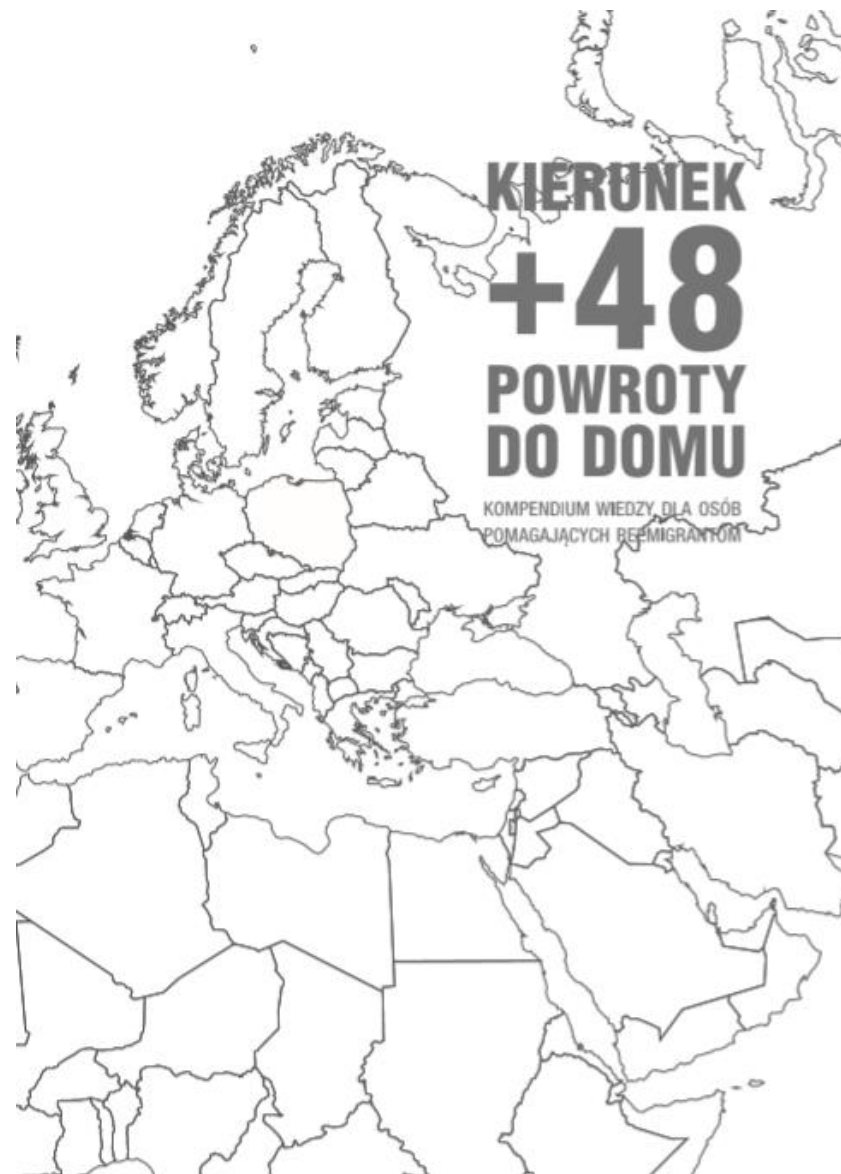
Niełatwe powroty, czyli o reemigrantach w polskiej szkole

Pixabay

(Nie)łatwe powroty do domu?

Funkcjonowanie dzieci i młodzieży powracających z emigracji

Halina Grzymała-Moszczyńska
Joanna Grzymała-Moszczyńska
Joanna Durlik
Paulina Szydłowska

TEMATYKA
Język polski jako
drugi / jako język
edukacji

WYDZIAŁ
EDUKACJI
I KULTURY
W GDAŃSKU

Język polski – swój czy obcy? O wyzwaniach językowych dzieci powracających z emigracji

Joanna Grzymała-Moszczyńska, Joanna Durlik, Paulina Szydłowska,
Halina Grzymała-Moszczyńska

Kiedy myślimy o powrotach z emigracji, najczęściej kojarzą nam się one z powrotami do domu, do znajomego środowiska, kultury, języka. Ale czy tak rzeczywiście jest? Jak się okazuje – nie zawsze, szczególnie w przypadku dzieci i młodzieży, czyli młodych osób, które spędziły często większą część swojego życia za granicą. To właśnie temu zagadnieniu poświęciliśmy projekt *(Nie)łatwe powroty do domu? Badanie funkcjonowania dzieci i młodzieży powracających z emigracji*¹.

DANE STATYSTYCZNE

Zgodnie z wynikami opracowanego szacunku, w **końcu 2018 r.** poza granicami Polski przebywało czasowo około **2 455 tys.** stałych mieszkańców naszego kraju, tj. **o 85 tys. (3%)** mniej niż w 2017 r. W Europie przebywało około **2 155 tys. osób** (o 86 tys. mniej niż w 2017 r.), większość z nich – około 2 031 tys. – przebywała w krajach członkowskich UE. Spośród krajów UE, najwięcej polskich emigrantów przebywało w **Niemczech** (706 tys.), **Wielkiej Brytanii** (695 tys.), **Holandii** (123 tys.) oraz w **Irlandii** (113 tys.).

<https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/migracje-zagraniczne-ludnosci/>

Pętla pułapki migracyjnej

POWROTY WYMUSZONE

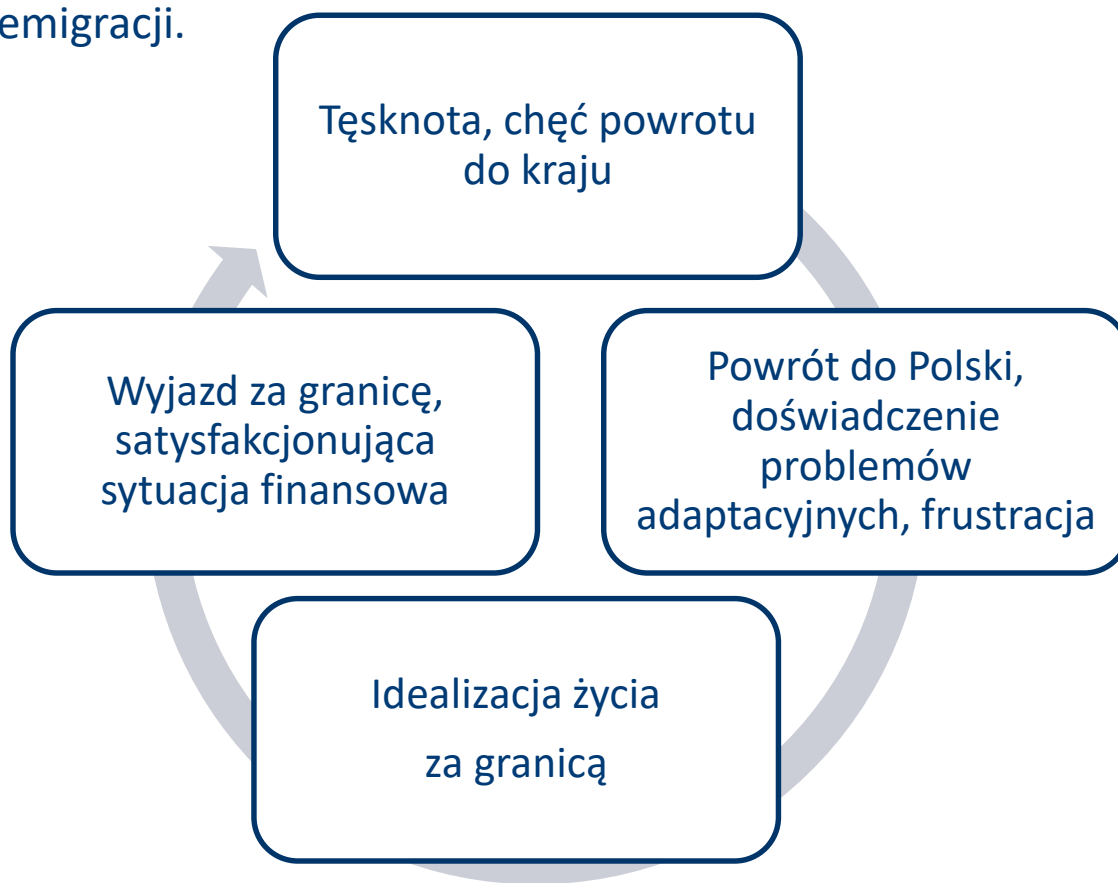
- utrata pracy, brak możliwości znalezienia pracy, kłopoty rodzinne

POWROTY OKAZJONALNE

- przerywnik przed ponowną emigracją do kraju wcześniejszego pobytu lub migracją do innego kraju

Iglicka, K. (2010). Powroty Polaków po 2004 roku: w pętli pułapki migracji. Warszawa: Scholar. IOM (2011). World Migration Report. Geneva, IOM.

Tylko **23%** respondentów stwierdziło, że **aktualny powrót jest powrotem na stałe**, a **30%** nie było pewnych swoich dalszych planów dotyczących pozostania w Polsce. Osobom, które wpadły w tę **pętlę pułapki migracyjnej**, ogromnie trudno jest się z niej wyrwać – tworzy się układ sprzężeń zwrotnych uniemożliwiający stabilizację w kraju pochodzenia lub kraju emigracji.

Powrót do domu?

przyczyny SZOKU KULTUROWEGO

- **trudności w przystosowaniu** wynikające z rozbieżności pomiędzy oczekiwaniami związanymi z powrotem a sposobem jego rzeczywistego doświadczania,
- **zmiana statusu** – zarówno społecznego, jak i ekonomicznego,
- **gloryfikacja emigracyjnego życia**, postrzeganie rzeczywistości zastanej po powrocie jako nudnej i nieciekawej-> depresje, lęki, dyskomfort psychiczny,
- **kłopoty** z uczeniem się, problemy związane z przeżywaniem własnej tożsamości oraz trudności w kontaktach międzyludzkich, samotność, dezorientacja, stres, złość, różnorodne natręctwa, bezsilność, rozczarowanie i poczucie bycia.

Ryc. 2. Wykres przebiegu wyjazdowego i powrotnego szoku kulturowego (Grzymała-Moszczyńska, 2011 na podstawie Gullahorna i Gullahorn (1963)).

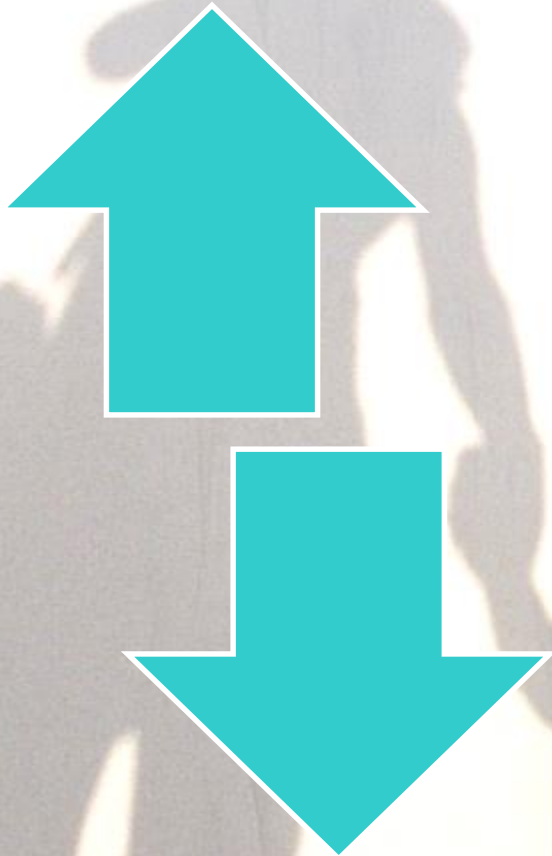
DZIECI A DOROŚLI

DOROŚLI

EMIGRACJA
POWROTNA

DZIECI

MIGRACJA

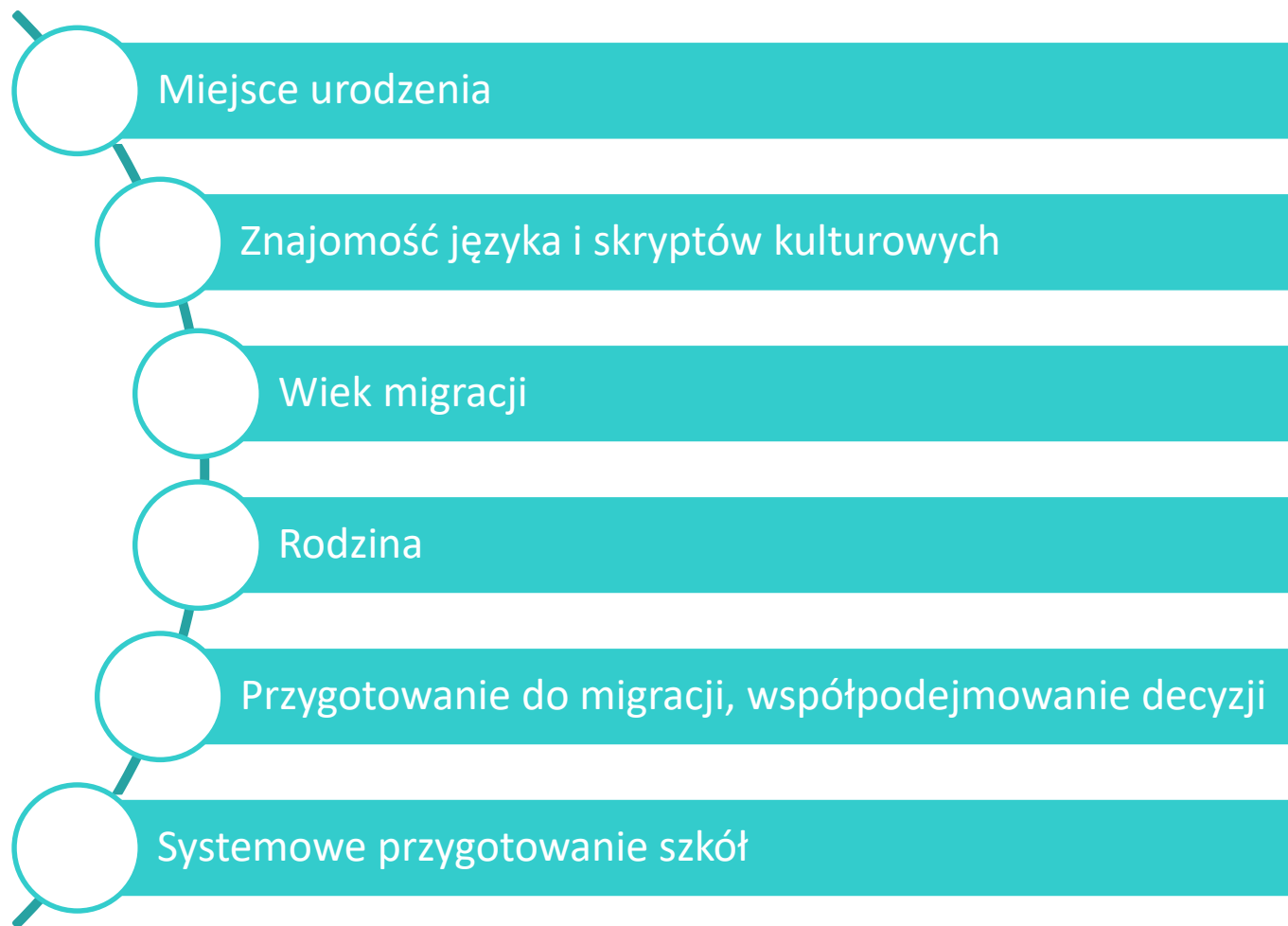
Charakterystyka sytuacji dzieci, czyli (nie)dobrowolny powrót „do domu”

- **zerwanie dotychczasowych więzi** w otoczeniu społecznym, szczególnie w szkole i w sąsiedztwie, przy jednoczesnej konieczności tworzenia nowych relacji społecznych
- **różny stopień akceptacji** decyzji o powrocie podjętej przez rodziców. Widzą ją albo jako część wcześniejszego planu, albo jako skutek jakiegoś bolesnego wydarzenia (choroba lub śmierć kogoś bliskiego w kraju), albo jako część niezrozumiałej i nieakceptowanej decyzji rodziców.
- **(nie)dobrowolności decyzji** zarówno wyjazdowej, jak i powrotnej.

Kiedy wracają, czyli rola wieku?

- **„Pokolenie 1,5”**, czyli takie, które część życia przeżyło w kraju pochodzenia, a część na emigracji. Aby poczuć się po powrocie jak w domu, dzieci muszą znać płynnie nie tylko język, ale też obowiązujące w danym kraju skrypty kulturowe. „Pokolenie 1,5” migrujące z rodzicami ma największą szansę na dobre funkcjonowanie w nowym kraju-**(badania migracji chińskiej)**
- **Dzieci, które przyjechały do nowego kraju przed osiągnięciem wieku nastoletniego**, mogą względnie łatwo opanować język bez akcentu, utrzymując jednocześnie płynność w języku kraju pochodzenia.
- **Starsze dzieci posługują się** nowym językiem z obcym akcentem, w związku z czym mają mniejszą szansę, aby być traktowane przez rówieśników jako „swoi”.
- **Drugie pokolenie**, które urodziło się w kraju emigracji, ma zwykle mało kontaktów z krajem pochodzenia, słabo go zna (głównie z opowieści rodziców) i trudno mu wyobrazić sobie życie w tym kraju.

CZYNNIKI mające wpływ na adaptację

Przywiązanie do miejsca

Klasyczna teoria przywiązania - John Bowlby (1969)

Autor wskazywał, że w okresie dzieciństwa dziecko jest zdolne do tego, aby wytworzyć głębokie więzi emocjonalne z osobami dorosłymi pełniącymi rolę opiekunów. Jeśli te więzi zostaną zaburzone, to i w starszym wieku dziecko będzie miało kłopoty, aby wytworzyć takie związki z partnerem lub innymi ważnymi osobami.

Przywiązanie do miejsca - M.V.Guliani (2003).

Autorka ta wskazuje, że zaburzenie relacji z miejscem – poprzez wykorzenienie z powodu przeprowadzki we wczesnym wieku – prowadzi do trudności w budowaniu takich relacji przywiązania w późniejszym okresie życia (Grzymała-Moszczyńska, 2014).

PŁYNNNA TOŻSAMOŚĆ

Karen Olwig (1993) sugeruje, że zinstytucjonalizowane poprzez granice, grupowe lub geograficznie określone miejsca pochodzenia lub dojścia, niekoniecznie muszą stawać się **podstawowymi punktami odniesienia dla przynależności dziecka**. Różne miejsca przynależności mogą być związane z różnymi sferami życia codziennego. Dzieci w związku z tym nie muszą więc wybierać między dwoma kulturami czy dwiema tożsamościami.

Szczególna grupa dzieci mocno włączonych w proces wyjazdów i powrotów migracyjnych to tzw. **dzieci trzeciej kultury** (ang. Third Culture Kids)

Dzieci **pracowników międzynarodowych korporacji lub organizacji charytatywnych, wojskowych, pracowników naukowych, dyplomatów czy też członków związków religijnych wyjeżdżających na misje.**

Dzieci reagują na to doświadczenie poczuciem obcości w kraju pochodzenia, **trudnością w określeniu własnej tożsamości oraz swoistym poczuciem bezdomności psychologicznej, niezdolnością do zakorzeniania się w jednym miejscu, jak również niezdolnością do budowania głębokich związków emocjonalnych w krajach kolejnego pobytu** (Trąbka, 2014)

TRUDNOŚCI EMOCJONALNE

MŁODSZE DZIECI:

- **problemy psychosomatyczne** (m.in. reakcje alergiczne, egzemy, bóle brzucha, bóle głowy, nagła wysoka gorączka, obniżenie odporności, moczenie się);
- wycofanie się, izolacja lub chęć zdobycia akceptacji za wszelką cenę;
- obniżenie nastroju lub depresja; lęk;
- mutyzm (całkowity lub częściowy);
- **zachowania obronne;**
- agresja (w stosunku do kolegów i koleżanek, nauczycieli i nauczycielek, rodziców i opiekunów); autoagresja (szczypanie się, drapanie się, okaleczanie się, wyrywanie włosów);
- konflikty z kolegami i koleżankami;
- bunt (wprost – dziecko mówi, że coś mu się nie podoba lub nie wprost – dziecko jest „niegrzeczne”, przeszkadza na lekcjach);
- płaczliwość;
- negatywny stosunek (do nauczycieli i nauczycielek, kolegów i koleżanek oraz nauki, szkoły, przedszkola);
- niszczenie swoich rzeczy (np. zalewanie podręczników, zeszytów);
a także kompulsywne granie w gry komputerowe czy oglądanie telewizji.

NASTOLATKI

Do listy możliwych objawów należy dodać:

- szukanie akceptacji w grupach młodzieżowych/religijnych/wirtualnych; depresję;
- próby samobójcze;
- zaburzenia odżywiania (m.in. nadmierne objadanie się/bulimia);
- nasilony bunt młodzieńczy;
- negatywny stosunek (do nauczycieli i nauczycielek, kolegów i koleżanek oraz nauki, szkoły – zaniedbywanie obowiązku szkolnego, wagarowanie); ucieczki z domu, próby powrotu do kraju;
- używki (spożywanie alkoholu, przyjmowanie narkotyków);
- ryzykowne zachowania seksualne czy też uprawianie sportów podwyższonego ryzyka

TRUDNOŚCI SZKOLENE DZIECI POWRACAJĄCYCH

„niewidoczność”

brak znajomości JES

szok edukacyjny

MITY

dziecko mówiące więcej niż jednym językiem nigdy nie opanuje polskiego na poziomie porównywalnym do jednojęzycznych rówieśników, w związku z czym należy je oceniać łagodniej niż pozostałe osoby w klasie;

przekonanie, że korzystanie na co dzień z więcej niż jednego języka może zwiększać prawdopodobieństwo zaburzeń rozwoju językowego lub utrudniać terapię już występujących zaburzeń;

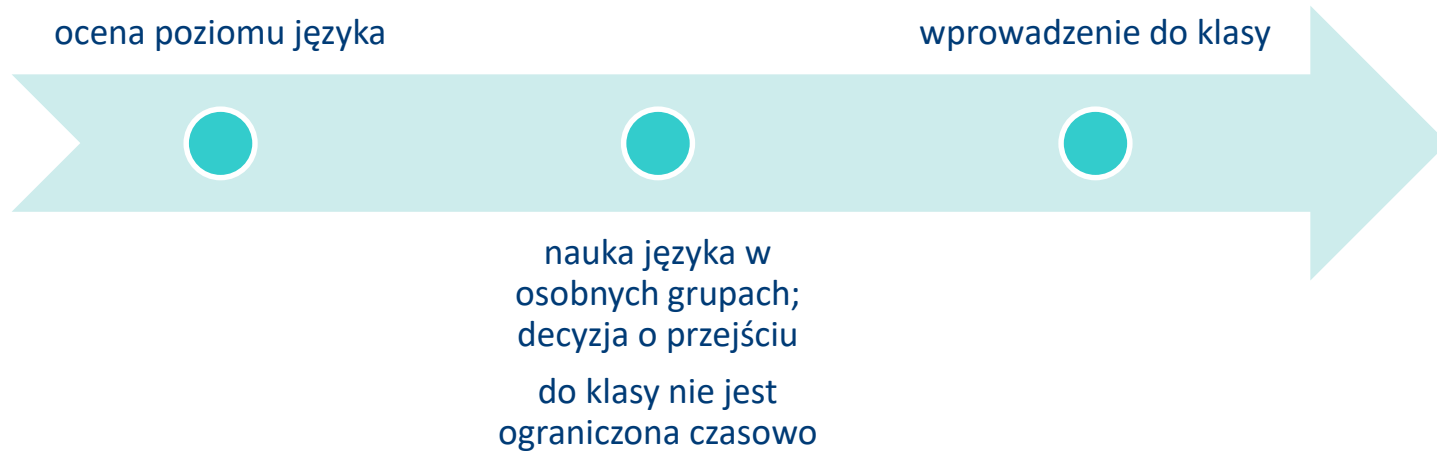

Wskazania PORADNI, aby skupić się wyłącznie na języku polskim.

CZYNNIKI UŁATWIAJĄCE ADAPTACJĘ

- **nowy stary pokój**; rola przenoszonych przedmiotów;
- **możliwość przyjechania do Polski** jeszcze przed rozpoczęciem roku szkolnego i stopniowe przyzwyczajanie się do nowego miejsca pobytu (poznanie nauczycieli);
- **znajomość języka**;
- **kluczowy moment wprowadzenia dziecka do klasy szkolnej**;
- **uzyskanie od nauczyciela/nauczycielki wyjaśnień** rozmaitych zagadnień, zarówno dotyczących funkcjonowania w szkole, jak i rozumienia treści zadań rozwiązywanych na lekcji;
- **wsparcie emocjonalne od rodziny** (zainteresowanie, zrozumienie, pomoc)

REKOMENDACJE DLA SZKOŁY: model norweski

W ramach zespołu nauczycielskiego istnieje ścisła współpraca we wspieraniu dziecka i na bieżąco planowane są kolejne działania, które w tym zakresie należy podjąć.

Obszary działań

PRZYGOTOWANIE

Wprowadzanie
do klasy

Kształcenie kadry

Budowanie
na mocnych stronach

Szkoła wrażliwa
na potrzeby

Jp2/obcy

Potrzeby wynikające
z różnic
programowych

Przed pójściem do szkoły

PRZYGOTOWANIE

1. Przygotowane: wcześniejszy kontakt ze szkołą lub/i poradnią.

WSTĘPNA DIAGNOZA (patrz załącznik)

1. Poznanie nauczyciela/nauczycieli, szkoły.

2. Niezbędnik szkolny/Pakiet powitalny

3. Szkoła otwarta, włączająca.

WPROWADZENIE DO KLASY

1. Ważny pierwszy dzień;
2. Powitanie i oprowadzenie po szkole;
3. Mapa: skąd jesteśmy? LEKTURY!
4. Prezentacja kraju (np. kuchnia)
5. Tutoring rówieśniczy lub wsparcie opiekuna (dyżury);
6. Szkolny kontrakt

SZKOŁA WRAŻLIWA NA POTRZEBY

KOMPETENCJE=WIEDZA+ UMIEJĘTNOŚCI+POSTAWY

- „zobaczenie” dziecka;
- kompetencje międzykulturowe kulturowe nauczycieli/nauczycielek;
- stereotypy „dobry uczeń”, „zły uczeń”;
- wiedza o systemie edukacji kraju, z którego przybył uczeń;

Potrzeby wynikające z różnic programowych

ROZPORZĄDZENIE MINISTRA EDUKACJI NARODOWEJ
z dnia **9 sierpnia 2017 r.** w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-
pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach

Paragraf 2.2.12.

Potrzeba objęcia ucznia pomocą psychologiczno-pedagogiczną w przedszkolu, szkole
i placówce wynika w szczególności:

12. z trudności adaptacyjnych związanych z różnicami kulturowymi lub ze zmianą środowiska
edukacyjnego, w tym związanych z wcześniejszym kształceniem za granicą.

DOSTOSOWANIE: wymagań, materiałów do pracy, systemu oceniania

Potrzeby wynikające z (nie)znajomości języka polskiego

ważny nauczyciel!!!

- używanie prostych zdań, dodatkowe wyjaśnianie instrukcji do zadań, stosowanie materiałów wizualnych związanych z tematem lekcji;
- rozpoczynanie lekcji od wskazania kluczowych słów i terminologii przydatnej do zrozumienia nowego materiału danej lekcji;
- zachęcanie dziecka do stosowania podczas lekcji słowników dwujęzycznych (telefon komórkowy);
- dostosowanie poziomu złożoności materiałów do poziomu zaawansowania językowego dziecka.

Nauczanie języka polskiego jako drugiego (obcego) języka

- Ustawa – Prawo oświatowe z dnia 14 grudnia 2016, art. 165 ust.16

(Dz.U. z 2017r. Nr 256, poz.59 i 949.);

- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 sierpnia 2017r.

w sprawie osób niebędących obywatelami polskimi oraz osób będących obywatelami polskimi, którzy pobierali naukę w szkołach funkcjonujących w systemach oświaty innych państw (Dz.U. z 2016r., poz.1453);

Uczniowie mają prawo do dodatkowej, bezpłatnej nauki języka polskiego w formie dodatkowych zajęć lekcyjnych z języka polskiego **nie mniej niż 2 h tygodniowo**

UWAGA!!! Co niezwykle ważne, nie powinny być to godziny poświęcone ponownemu przerabianiu materiału omawianego na standardowych lekcjach języka polskiego (na przykład literatury), ale **nakierowane na nadrabianie tych kompetencji językowych**, które dziecko ma w niewystarczającym stopniu rozwinięte. Dlatego też najlepszą osobą do prowadzenia takich lekcji nie jest szkolny polonista/polonistka, ale kierunkowo wykształcony lektor/lektorka języka polskiego jako drugiego lub obcego, nauczyciel języków obcych.

Budowanie na mocnych stronach powracającego dziecka

- wysoki poziom znajomości języka obcego;
- Znajomość historii, geografii, literatury kraju pochodzenia;

*Można tę wiedzę wykorzystać podczas zajęć lekcyjnych, traktując je jako eksperta/ekspertkę w tej dziedzinie.

- Warto zachęcać uczniów i uczennice do brania udziału w różnego rodzaju konkursach, w których mają szansę odnieść sukcesy, takich jak np. konkursy sportowe, językowe czy artystyczne.

Dziękuję